

Nursing students' perceptions of teaching by teachers in theoretical courses: A qualitative study

Hemati¹ Z (MSc.) - Haghani² F (Ph.D) - Kiani³ D (B.Sc).

Abstract

Introduction: Teaching practices in classroom, Teach theory classes, and students are beginning to prepare for entry into nursing, so be aware of the problems that contributed to the promotion of quality education. Therefore, this study aimed to explore the experiences of nursing students were taught by teachers in theoretical courses, in 2013.

Method: This qualitative, phenomenological interpretation and to understand the experiences of nursing students were taught master classes in theory. Purposive sampling to collect data and semi-structured interviews were used. Data analysis was performed using a 7-step Dikelman.

Results: In this study, 20 nursing students participated in individual and group interviews. The results of the analysis of data gathered from interviews with students, seven themes emerged that including teacher experience, lack of proper use of tools, training, preparation and presentation to faculty for teaching, communication, classroom management, creativity and discrimination.

Conclusion: Given that the main goal of educating nursing students to gain knowledge on the theory classes, so you can experience using Masters And providing an effective learning environment for students' learning and their readiness to provide the knowledge to take care of patient.

Key words: Qualitative study, nursing students, theoretical courses

Received: 3 September 2014

Accepted: 25 February 2015

---

1 - Ph.D Candidate of Nursing, School of Nursing and Midwifery, Isfahan University of Medical Sciences, Isfahan, Iran

2 - Corresponding author: Associate Professor, Department of Medical Education, Medical Education Research Center, Isfahan University of Medical Sciences, Isfahan, Iran

e-mail: haghani@edc.mui.ac.ir

3 - B.Sc of Nursing, Shahrekord University of Medical Sciences, Shahrekord, Iran

تجارب دانشجویان پرستاری از تدریس اساتید در درس تئوری: یک مطالعه کیفی

زینب همتی^۱، فریبا حقانی^۲، داود کیانی^۳

چکیده

مقدمه: آموزش در کلاس‌های تئوری، آغازی جهت آمادگی دانشجویان در ورود به بالین پرستاری می‌باشد، و آگاهی از مشکلات آن کمک شایانی به ارتقاء کیفیت آموزش می‌نماید. لذا، این مطالعه با هدف تبیین تجارب دانشجویان پرستاری از تدریس اساتید در کلاس‌های تئوری در سال ۱۳۹۳ انجام شد.

روش: این مطالعه کیفی از نوع پدیدارشناسی تفسیری و در راستای درک تجارب دانشجویان پرستاری از تدریس اساتید در کلاس‌های تئوری انجام شد. جهت جمع‌آوری اطلاعات از روش نمونه‌گیری هدفمند و مصاحبه نیمه ساختار یافته استفاده شد. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از روش ۷ مرحله‌ای دیکلمن انجام شد.

یافته‌ها: در این مطالعه ۲۰ نفر از دانشجویان پرستاری در مصاحبه انفرادی و گروهی شرکت کردند. یافته‌های حاصل از تجزیه و تحلیل داده‌های حاصل از مصاحبه با دانشجویان ۵ تم را پدیدار ساخت که عبارت بودند از تجربه استاد، عدم استفاده صحیح از ابزار آموزشی، آمادگی قبلی استاد جهت تدریس و ارایه مطالب به روز، برقراری ارتباط، مدیریت کلاس درس.

نتیجه‌گیری: با توجه به این که هدف اصلی از تربیت دانشجویان پرستاری، کسب دانش به روز در کلاس‌های تئوری می‌باشد، لذا می‌توان با به کارگیری اساتید با تجربه و فراهم ساختن محیط آموزشی مناسب جهت یادگیری مؤثر دانشجویان و آمادگی آنان جهت ارایه این دانش در مراقبت از بیمار کمک نمود.

کلید واژه‌ها: مطالعه کیفی، دانشجویان پرستاری، درس تئوری

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۳/۱۲/۶

تاریخ دریافت: ۱۳۹۳/۶/۱۲

۱ - دانشجوی دکتری پرستاری، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، اصفهان، ایران

۲ - دانشیار گروه آموزش پزشکی، مرکز تحقیقات آموزش علوم پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، اصفهان، ایران (نویسنده مسؤول)

پست الکترونیکی: haghani@edc.mui.ac.ir

۳ - کارشناس پرستاری، دانشگاه علوم پزشکی شهرکرد، شهرکرد، ایران

مقدمه

آموزش عالی یکی از عناصر کلیدی توسعه انسانی در هر کشور به شمار می‌رود. مؤسسات آموزشی در صورتی از عهده وظایف و اهداف خود بر می‌آیند که از نظر کیفیت آموزشی در وضعیت مطلوب باشند (۳). آموزش زمانی مؤثر است که طراحی و برنامه‌ریزی شده باشد و در طراحی آموزشی و تحصیلی نیز، شناخت نیازمندی‌های آموزشی دانشگاه و نیازهای تحصیلی دانشجویان و دسته‌بندی آن‌ها لازم است (۴). دانشجویان ارکان اصلی دانشگاه بوده و در آینده پیکر اصلی سازمان‌ها و ارگان‌های مختلف جامعه را تشکیل می‌دهند. دانشجویان را باید محور فرآیند تدریس در دانشگاه دانست (۵ و ۴).

آموزش یعنی فراهم ساختن موجداتی که فراگیران بتوانند به کسب اطلاعات و معلومات موردنظر بپردازند و همچنین مهارت‌ها و توانایی‌هایی به دست آورند که موجب تسلط آنان در یک رشته از دانش‌ها، فنون و هنرها شود (۶). عوامل مختلف انسانی، فیزیکی و مالی با هماهنگی و عملکرد صحیح، امکان موفقیت در تعلیم و تربیت موردنظر جامعه را هموار می‌سازند. معلم از طریق ترکیب مناسب و بدیع در نظام آموزشی می‌تواند دانشجویان را به سوی اهداف متعالی سوق داده و یا از دستیابی به آن‌ها محروم نماید (۷). در این میان پرستاری رشته‌ای آمیخته از علم و هنر است، از آنجا که آموزش پرستاری در کشور ما از یک پیشینه تاریخی غنی برخوردار است، شناسایی مسایل موجود در آموزش آن و اقدام برای رفع و اصلاح آن‌ها موجب بهبود دستیابی به اهداف آموزش و تربیت افراد ماهر و ارتقای کیفیت خدمات درمانی و بهداشتی در سطح کشور خواهد بود (۸).

در برنامه آموزش پرستاری نقش دانشجویان به خاطر تجربه کامل این برنامه مهم و حیاتی است. دانشجویان به عنوان دریافت‌کنندگان آموزش اساتید بهترین منبع برای قضاوت و شناسایی مشکلات آموزشی هستند، زیرا حضور و تعاملی مستقیم و بی‌واسطه با این فرآیند دارند و به عنوان یک ذی‌نفع از حق مشروع، برای مورد مشورت قرار گرفتن در مورد کیفیت آموزش پرستاری برخوردارند (۱۰). Lindop تأکید کرده است که آموزش‌دهندگان پرستاری برای ارتقای یادگیری، باید از دیدگاه دانشجویان در مورد توسعه برنامه آموزشی و کاهش عوامل تنش‌زا آگاه

شوند (۱۳). کسب اطلاعات در مورد مشکلات آموزش دروس نظری، زمینه مناسب را برای اصلاح و رفع آن‌ها و فراهم کردن تدریس اثربخش، ایجاد می‌کند. آموزش در کلاس مقدم بر آموزش بالینی بوده و دانشجویان را برای ورود به عرصه بالینی آماده می‌کند، و از سوی دیگر برای رسیدن به آموزش مؤثر نظری باید از مشکلات توأم با آموزش آگاهی داشت (۴). شناخت عمیق تجارب و ایده‌هایی که دانشجویان پرستاری ارایه می‌دهند از یک سو به پژوهشگران در انجام پژوهش‌های بعدی جهت بررسی دقیق‌تر مسایل و مشکلات موجود در حیطه آموزشی نظری و از سوی دیگر به مسؤولین و دست‌اندرکاران برنامه‌ریزی آموزشی در تدوین برنامه‌های آموزشی موفق‌تر و کارآمد کمک خواهد نمود. با توجه به این که درصد بیشتر مطالعات انجام شده در کشور ما متمرکز بر مشکلات آموزش‌های بالینی است (۱۴ و ۱۴) و با تأکید بر این نکته که شیوه‌های تدریس اساتید در کلاس‌های تئوری مقدم بر آموزش بالینی بوده و دانشجویان را برای ورود به عرصه بالینی آماده می‌کند، و براساس سؤال اصلی تحقیق «تجارب دانشجویان پرستاری از تدریس اساتید در دروس تئوری چگونه است؟» و هدف کلی پژوهش «تعیین تجارب دانشجویان پرستاری از تدریس اساتید در دروس تئوری»، می‌توان گفت که درک عمیق این تجارب، به طور عمده به روش کیفی امکان‌پذیر است، چرا که تحقیق کیفی، به پژوهشگر اجازه ورود به دنیای درونی مشارکت‌کنندگان را جهت تعیین و مشخص ساختن معانی شکل گرفته در یک فرهنگ و کشف متغیرها می‌دهد (۱۵). لذا با توجه به نتایج مطالعات انجام شده در این زمینه (۱۰ و ۱۰) و با تأکید بر این نکته که خصوصیت مهم تحقیق کیفی عدم تعمیم نتایج به محیط‌های مشابه می‌باشد، بنابراین پژوهشگران برآن شدند تا تجارب زنده دانشجویان را در محیط دانشکده پرستاری اصفهان و از دو گروه دانشجویان با ترم‌های متفاوت و با هدف تبیین تجارب دانشجویان پرستاری از تدریس‌های اساتید با رویکرد پدیدارشناسی تفسیری به دست آورند، چرا که دید وسیع‌تر و عینی‌تری از پدیده مورد بررسی به دست می‌دهد.

روش مطالعه

این مطالعه یک پژوهش کیفی با رویکرد فنومنولوژی تفسیری می‌باشد که در راستای درک تجارب دانشجویان

اگر جواب مثبت است چه خصوصیتی داشته است؟ و اگر جواب منفی است چه خصوصیتی داشته؟

هر کدام از مصاحبه‌ها به مدت ۴۵-۶۰ دقیقه به طول انجامید، که با استفاده از دستگاه امپی‌تری ضبط می‌شد، و در نهایت کلیه مصاحبه‌های ضبط شده روی کاغذ پیاده می‌شد. با توجه به این که مصاحبه‌ها هم‌زمان با برگزاری کلاس‌های تئوری دانشجویان انجام شد، در برخی موارد زمان مصاحبه‌ها بیشتر و یا کمتر از ۶۰ دقیقه بود، و در صورتی که مشارکت‌کننده‌ای زمان لازم جهت بیان تجربیات را نداشت، مجدد برنامه‌ریزی و در زمان‌های در نظر گرفته مراجعه می‌نمود.

با توجه به این که در فنومنولوژی تفسیری تجارب خالص و دست اول مشارکت‌کنندگان از طریق مصاحبه‌های مداوم تا زمان اشباع اطلاعات به دست می‌آید و با تأکید بر این که در این نوع از فنومنولوژی کلیه تجارب به دست آمده توسط تیم تحقیق مورد بررسی مداوم (چرخه هرمنیوتیک) قرار می‌گیرد، لذا نتایج مطالعه با تلفیق نظرات محققین بود، به این صورت که کلیه مصاحبه‌های انجام شده پس از پیاده‌سازی و انتخاب کدهای نهایی با مشارکت اعضای تیم تحقیق و تلفیق نظرات آنان انجام شد. جهت تجزیه و تحلیل اطلاعات از روش ۷ مرحله‌ای دیکلمن با توجه به این که دستیابی به درک عمیق‌تر از تجربیات زنده در طی فرایند تفسیر را فراهم می‌کند، استفاده شد. به این صورت که در مرحله اول بعد از انجام هر مصاحبه، ابتدا متن بر روی کاغذ پیاده و مرور می‌شد تا یک درک کلی از متن حاضر به دست بیاید. سپس در مرحله دوم، متن هر یک از مصاحبه‌ها توسط پژوهشگران مورد تفسیر قرار گرفت و معانی آشکار و نهفته در توصیف‌های ارایه شده از طرف مشارکت‌کنندگان استخراج گردید. در مرحله سوم، متون کدگذاری شده توسط اعضای تیم پژوهش مورد بحث، تجزیه و تحلیل قرار گرفت. مرحله چهارم، تناقضات موجود در تفسیرهای ارایه شده از طرف گروه پژوهش، تبیین و برطرف گردید. طی مرحله پنجم و با استفاده از روش مقایسه و مقابله متون، نسبت به تعیین و توصیف درون‌مایه‌ها اقدام گردید. در مرحله ششم، یافته‌های مطالعه در قالب درون‌مایه‌های استخراج شده فوق توسط اعضای گروه پژوهش مورد بحث و بررسی قرار گرفت، و در مرحله هفتم، طرح نهایی یافته‌ها در قالب درون‌مایه‌های اصلی ارایه شد (۱۸).

پرستاری از تدریس اساتید در دروس تئوری در سال ۱۳۹۳، انجام شد. هدف از مطالعه پدیدارشناسی تفسیری، توصیف تجربیات زندگی و روشن‌سازی معانی نهفته در پدیده‌ها با بررسی معانی و روابط دانش و زمینه آن است (۱۷ و ۱۶). جامعه آماری این پژوهش شامل دانشجویان سال دوم و چهارم رشته پرستاری بود، به دلیل این که بتوان تجارب خالص و کامل را از هر دو ترم کسب نمود (با تأکید بر نمونه‌گیری با حداکثر تنوع). در این پژوهش ۲۰ نفر از دانشجویان سال دوم و چهارم رشته پرستاری به صورت نمونه‌گیری هدفمند وارد مطالعه شدند. معیارهای ورود به پژوهش شامل، دانشجویان سال دوم و چهارم رشته کارشناسی پرستاری، علاقمند جهت بیان تجربیات، ثبات وضعیت روحی جهت برقراری ارتباط، و معیارهای خروج شامل عدم تمایل جهت بیان تجارب و شرکت در مطالعه بود. در این پژوهش با استفاده از مصاحبه عمیق، متعامل و چهره به چهره و نیمه ساختار یافته با مشارکت‌کنندگان منتخب وارد گفتمان هدفمند شده تا تصویری واضح و خالص از پارادایم تجربه موردنظر ترسیم شود. روند مصاحبه‌ها و سؤالات پرسیده شده در طی فرآیند مصاحبه مشخص می‌گردید. اما چارچوب اصلی سؤالات به کار رفته شامل سؤالاتی پیرامون تجارب دانشجویان از تدریس اساتید در کلاس‌های تئوری را شامل می‌شد. کلیه مصاحبه‌ها در سال ۱۳۹۳ توسط پژوهشگر در یکی از کلاس‌های موجود در دانشکده پرستاری دانشگاه علوم پزشکی اصفهان انجام شد، و تا زمان رسیدن به اشباع داده‌ها، یعنی عدم استخراج کد جدید ادامه یافت. لازم به ذکر است جمع‌آوری مصاحبه‌ها به صورت گروهی و انفرادی بوده است (با توجه به نظرات مشارکت‌کنندگان در برخی موارد به جز مصاحبه‌های انفرادی از مصاحبه‌های گروهی نیز استفاده گردید)، و به مدت ۳ ماه به طول انجامید. جهت شروع مصاحبه، از هر یک از مشارکت‌کنندگان خواسته شد تا تجربه خویش را از تدریس اساتید در کلاس‌های تئوری بیان نمایند، سپس سؤال‌های بعدی با توجه به تجارب ارایه شده توسط مشارکت‌کنندگان پرسیده می‌شد. پرسش‌های زیر نمونه‌ای از این گونه سؤال‌ها می‌باشند - کلاس‌های نظری خود را در نظر بیاورید، چه مشکلات آموزشی در کلاس‌های تئوری تجربه کرده‌اید؟ - آیا تاکنون در کلاس‌های تئوری، استادی را که به نظر شما شایسته باشد دیده‌اید؟

نمودن تدریس با کارایی بالا کمک‌کننده است، در همین رابطه مشارکت‌کننده‌ای می‌گفت «یه استاد داشتیم هر وقت یه بیماری و می‌خواست برامون توضیح بده از عکسایی که تو بیمارستان از بیماران می‌گرفت تو اسلایدش استفاده می‌کرد»، و موارد دیگری مانند «اگه استاد چند سالی تو بالین کار کرده باشه بهتر می‌تونه مطلب و برسونه».

استفاده از شیوه‌های متنوع تدریس می‌تواند از یکنواختی در ارائه مطالب در محیط کلاس و یادگیری با جذابیت کمتر پیشگیری نماید. با توجه به این که اساتید با سابقه کمتر بیشتر از روش سخنرانی در ارائه مطالب استفاده می‌نمایند، بنابراین جذابیت تدریس کمتر و سبب کاهش یادگیری معنادار می‌گردد. در همین رابطه مشارکت‌کننده‌ای می‌گفت «استادی داشتیم که موقع درس دادن بچه‌ها رو می‌برد وسط کلاس و به صورت پانتومیم علایم و نشون می‌دادن که خیلی عالی بود و یادگیری داشتیم». فن بیان استاد مورد مهم دیگری می‌باشد که می‌تواند با بالا رفتن سابقه تدریس کسب گردد. یکی از دانشجویان می‌گفت «استادی که تجربه بیشتری داره فن بیان بهتری هم داره»، و موارد دیگری مانند این دانشجوی که می‌گفت «بعضی از اساتید یه مطلب ساده رو اینقد می‌پیچون که فکر می‌کنی هیچ موقع این مطلب و یاد نمی‌گیری».

استفاده نادرست از ابزارهای آموزشی

دومین تم استخراج شده از مصاحبه‌ها شامل عدم استفاده صحیح از ابزار آموزشی بود که، تأکید مشارکت‌کنندگان به استفاده بیش از حد از پاورپوینت توسط اساتید در کلاس‌ها بود. استفاده از این ابزار توسط استاد جهت روخوانی مطالب و عدم یادگیری دانشجو از موارد مهم مورد اشاره دانشجویان بود. استفاده نابجا از ابزارهای آموزشی در اساتید با سابقه بالا نیز مشاهده می‌شود، که می‌تواند ارتباط مستقیمی با عدم آموزش کافی در ارتباط با شیوه صحیح استفاده از این ابزار استفاده باشد. در همین رابطه یکی از مشارکت‌کنندگان می‌گفت «استاد داشتیم که مثل برق و باد از رو مطالب پاورپوینت می‌خوند، و کلاس و سر هم بندی می‌کرد»، یا مشارکت‌کننده دیگری می‌گفت «استاد داشتیم که اگه برق می‌رفت دیگه نمی‌تونست درس و ادامه بده». تأکید بر استفاده از پاورپوینت در کلاس‌های تئوری و فراتر رفتن از مباحث

به منظور بررسی اعتبار یافته‌های این پژوهش، از روش‌های کار طولانی مدت با موضوع تحقیق و برقراری ارتباط مؤثر و مبتنی بر اعتماد با مشارکت‌کنندگان استفاده شد. جهت تأیید داده‌ها، هر مصاحبه پس از تجزیه و تحلیل در اختیار مشارکت‌کنندگان در پژوهش قرار می‌گرفت و نظرات آن‌ها اخذ می‌شد. همچنین این پژوهش با مشارکت تیم تحقیق و با استفاده از همکاری ناظرین خارجی به صورت مرحله به مرحله مورد واریسی قرار گرفت و در تمام مراحل از نظرات اصلاحی آن‌ها استفاده شد.

در این پژوهش در ابتدا هدف تحقیق، روش مصاحبه و حق مشارکت‌کنندگان برای شرکت در مطالعه یا امتناع آن‌ها توضیح داده شد. اصول محرمانه بودن اطلاعات و کسب رضایت آگاهانه جهت مصاحبه و ضبط گفتگو رعایت گردید. برخورداری از حق کناره‌گیری از پژوهش در هر زمان از جمله ملاحظات اخلاقی بود که رعایت شد.

یافته‌ها

مشارکت‌کنندگان در این تحقیق، ۲۰ دانشجوی سال دوم و چهارم پرستاری بودند. مصاحبه‌های به دست آمده براساس روش دیکلمن تجزیه و تحلیل شد و در نهایت ۵ تم اصلی با استفاده از توصیف غنی و عمیق مشارکت‌کنندگان به دست آمد که شامل، تجربه استاد، استفاده صحیح از ابزار آموزشی، آمادگی قبلی استاد جهت تدریس و ارائه مطالب به روز، برقراری ارتباط و مدیریت کلاس درس بود.

تجربه استاد

یکی از تم‌های اصلی حاصل از تجزیه و تحلیل مصاحبه‌ها تجربه استاد در تدریس بود. سابقه تدریس استاد و یا تجربه در بالین یکی از مهم‌ترین مواردی بود که مشارکت‌کنندگان به آن اشاره نمودند. تجربه اساتید در ارائه مطالب و استفاده از ابزارها و شیوه‌های متنوع تدریس از مواردی می‌باشد که در جذابیت محتوی ارائه شده و در نهایت ایجاد محیطی برای گیرایی بالاتر کمک‌کننده است. یکی از مشارکت‌کنندگان در این رابطه می‌گفت «استادی توی تدریس با تجربه‌تره که چند سالی توی بالین کار کرده باشه». توأم شدن تجربه بالینی اساتید و استفاده از این تجارب در کلاس‌های تئوری با توجه به این که سبب ایجاد ارتباط بالین با محیط تئوری می‌شود، در فراهم

بهمون می‌داد، تا آخر کلاس هیچ کس جیکش در نمی‌اومد و همه به درس گوش می‌دادیم». دانشجوی بعدی می‌گفت «یه استاد داشتیم وقتی می‌اومد سر کلاس یه چند بیت شعر می‌خوند». مهارت ارتباطی استاد و خشک نبودن جو کلاس نیز به ایجاد انگیزه یادگیری در دانشجویان کمک می‌کند. مشارکت‌کننده‌ای می‌گفت «اساتیدی داشتیم که تا زنگ نمی‌خورد کسی جرأت نداشت یک دقیقه زودتر بره بیرون، شده بود عین یه پادگان». و موارد دیگری مثل این دانشجو که می‌گفت «بعضی کلاس‌مون اینقدر خشک و کسالت آورده که دعا می‌کنیم زودتر دو ساعت تمام بشه و بریم».

مدیریت کلاس درس

تم بعدی استخراج شده از مصاحبه با مشارکت‌کنندگان، مدیریت کلاس درس اساتید بود. مهارت اساتید در چگونگی مدیریت کلاس، عدم برقراری تبعیض میان دانشجویان و خلاقیت در تدریس در نهایت تأثیر بالایی بر افزایش انگیزه دانشجو و در نهایت یادگیری مطالب دارد. در همین رابطه یکی از دانشجویان این‌طور می‌گفت «شیوه کلاس داری یه استاد خیلی مهمه، تو بعضی از کلاس‌ها فقط بچه‌ها حرف می‌زنن، حتی تخمه می‌خورن یا با موبایل حرف می‌زنن». عدم مدیریت کلاس درس توسط استاد به ایجاد عدم انگیزه دانشجو و غیبت‌های مکرر به دلیل نبود یادگیری کافی می‌انجامد. مشارکت‌کننده‌ای می‌گفت «وقتی استاد کلاس و خوب مدیریت نکنه، انگیزه گوش دادن نداری و ترجیح می‌دی کلاس نری».

خلاقیت در تدریس یکی از مواردی می‌باشد که نشان از مدیریت استاد در تدریس دارد. در همین رابطه دانشجویی می‌گفت «بعضی از اساتید کاربردی درس می‌دادن، اینقدر توی ارایه مباحث خلاق بودن که تا الان که ترم آخریم هنوز مباحث تو ذهنمون مونده». دانشجوی بعدی در تکمیل صحبت دوستش می‌گفت «بعضی اساتید و عاشق کلاس‌اش بودیم. وقتی می‌خواست درس بده ما رو گروهی می‌کردن و هر گروهی می‌خوند و مطالب و برا بقیه می‌گفت».

توجه به این که همه دانشجویان حق مساوی در کلاس دارند، سبب تقویت اعتماد به نفس و یادگیری در دانشجویان ضعیف‌تر می‌گردد. عدم برقراری تبعیض توسط استاد سبب ایجاد شور و نشاط و در نتیجه افزایش انگیزه

موجود در این ابزار یکی از مهم‌ترین دلایل عدم یادگیری دانشجو و تمرکز صرف بر روی موارد موجود در آن می‌باشد. یکی از مشارکت‌کنندگان می‌گفت، «استادامون یه سری مباحث و به صورت مختصر می‌زارن تو پاورپوینت، بعد وقتی که میری تو بیمارستان هیچی نمیدونی». در ادامه دانشجوی دیگری در تأیید می‌گفت «وقتی تو کلاسای تئوری هدف یادگیری نیست و روخوانی پاورپوینته، ما هم فقط یک نفر مسؤل می‌شه و پاورپوینت رو می‌گیره و همون و می‌خونیم که یه نمره‌ای بگیریم».

آمادگی جهت ارایه مطالب به روز

سومین تم استخراج شده شامل آمادگی ناکافی استاد جهت تدریس بود که، برخی از مشارکت‌کنندگان به آمادگی نداشتن برخی از اساتید در ارایه مباحث اشاره داشتند. استفاده نکردن از مطالب تکراری و به روز بودن دانش اساتید می‌تواند در ایجاد انگیزه فراگیر نقش مهمی داشته باشد. یکی از دانشجویان می‌گفت «جزوه یکی از اساتید و از دوستانم که ۳ سال پیش درس می‌خوند گرفتم نگاه کردم دقیقاً یکی بود، بدون این که ترتیب جملات تغییر کنه»، و مواردی دیگری مانند «احساس می‌کنیم هر مطلبی و که اساتید از قبل می‌دونن میان سر کلاس می‌گن، نه این که از اطلاعات جدید استفاده کنن و آماده بیان سر کلاس». همچنین سایر دانشجویان به روتین بودن صحبت‌های اساتید در کلاس‌های درس و به روز نبودن موارد ارایه شده اشاره نمودند. دانشجویی می‌گفت «بعضی اساتید مطالبی که از دو سال پیش سر کلاس برا بچه‌های کلاسای دیگه گفته بودن برا ما هم گفتن، بدون این که تغییر کنه، اینقدر که همون شوخی‌هایی که استاد سر کلاس ما می‌گفت، تو جزوه‌های اونا هم بود».

برقراری ارتباط

تم بعدی استخراج شده شامل برقراری ارتباط استاد با دانشجویان در مواقع تدریس می‌باشد. برقراری ارتباط در حین تدریس یکی از مهم‌ترین عوامل پیشگیری‌کننده از حواس پرتی دانشجو می‌باشد. خشک نبودن جو کلاس و ایجاد محیطی سرشار از جذابیت نشان از ایجاد ارتباطی صمیمی و دو طرفه بین استاد و دانشجو و در نتیجه یادگیری معنادار دارد. در همی رابطه یکی از مشارکت‌کنندگان می‌گفت «استاد داشتیم که قبل این که درس و شروع کنه باهامون یه گپ می‌زد و انرژی مثبت

فراوان می‌کند، تجربه مطالبی است که قصد آموزش دادن آن‌ها را دارد. قربانی و همکاران در مطالعه خود تحت عنوان دیدگاه دانشجویان دانشکده پرستاری و پیراپزشکی دانشگاه علوم پزشکی سمنان در خصوص ویژگی‌های یک استاد خوب دانشگاهی به این نتایج دست یافتند که مسلط بودن استاد به موضوع درس، شیوایی بیان، نحوه سازمان‌دهی و تنظیم دروس و علاقمندی به تدریس از مهم‌ترین ویژگی‌های یک استاد خوب دانشگاهی بود (۲۲).

عدم استفاده صحیح از ابزار آموزشی از موارد دیگری بود که مشارکت‌کنندگان بر آن تأکید داشتند. آن‌ها دارای تجارب منفی در زمینه کاربرد پاورپوینت توسط اساتید در کلاس‌های تئوری بودند، و اذعان نمودند که این ابزار جهت روخوانی مطالب استفاده می‌شود و کارایی در یادگیری با کیفیت ندارد. این امر، به چگونگی استفاده اساتید از این ابزار آموزشی مربوط می‌شود، استفاده صحیح از این ابزار در قالب نمایش تصاویر آموزنده، منجر به تسهیل در یادگیری فراگیران می‌شود، همان‌طور که برخی از مشارکت‌کنندگان به تأثیر مثبت استفاده از پاورپوینت، زمانی که همراه با تصاویر و اشکال متنوع می‌باشد اشاره نمودند. نتایج مطالعه Rowcliffe نشان داد که از پاورپوینت تنها باید به فواصل متناوب و به منظور نمایش موضوعات، تصاویر و شکل‌های با کیفیت و زنده کردن مطالب در ذهن فراگیران استفاده کرد، در غیر این صورت، این ابزار زیبایی خود را برای دانشجویان از دست خواهد داد (۲۳). به طور کلی نتایج این مطالعه و مطالعات انجام شده در این زمینه نشان می‌دهد، که اگرچه کاربرد پاورپوینت در تدریس جذابیت‌هایی دارد، اما به تدریج با گسترش استفاده ناصحیح از آن توسط اساتید، این جذابیت‌ها از دست رفته و بازدهی چندانی ندارد. نتایج مطالعه حاج‌باقری نشان داد که مشارکت‌کنندگان تجارب مثبتی از کاربرد این ابزار توسط اساتید نداشتند و استفاده ناکارآمد برخی از اساتید از پاورپوینت را ذکر نمودند (۲۴).

برقراری ارتباط استاد با فراگیر در تدریس از موارد دیگری بود که از مصاحبه‌ها استخراج گردید. نتایج مطالعه حکم‌آبادی و همکاران نشان داد که راحت بودن دانشجو در ارتباط با استاد از موارد مهمی بود که دانشجویان به آن اشاره نمودند (۲۵). در مطالعه‌ای که توسط Schonwetter و همکاران انجام شد، دانشجویان رابطه

کلیه دانشجویان جهت یادگیری و مشارکت در کلاس دارد.

یکی از دانشجویان می‌گفت «بعضی اساتدامون سر کلاس که میان، میدونن که کی شاگرد درس خونه، به بقیه دیگه توجه نمی‌کنن»، دانشجوی دیگری می‌گفت «بعضی از اساتید دانشجو ز رنگ‌تره رو می‌گن که مطلب و آماده کن و بیا ارایه بده، با این شرایط اون دانشجو انگیزه پیدا می‌کنه و ما هم پیش خودمون فکر می‌کنیم که یه مشکلی تو یادگیری داریم».

بحث

یافته‌های پژوهش حاضر نشان می‌دهند، که در کنار شرایط تسهیل‌کننده یادگیری، مواردی وجود دارند که آموزش تئوری و نتایج آن را تحت تأثیر قرار می‌دهد. به طور خلاصه یافته‌های پژوهش ۵ تم تجربه استاد، استفاده نادرست از ابزار آموزشی، آمادگی در ارایه مطالب به روز، برقراری ارتباط، و مدیریت کلاس درس را نشان داد. از جمله تم‌های به دست آمده در پژوهش حاضر، تجربه استاد و آمادگی قبلی جهت تدریس و ارایه مطالب به روز بود، در این خصوص مشارکت‌کنندگان تجارب آموزشی و بالینی استاد را از موارد مهم در تدریس قید کردند، در همین رابطه در مطالعه‌ای که توسط صیامیان و همکاران انجام شد نتایج نشان داد که، فن بیان و رعایت مهارت‌های تدریس، تسلط استاد بر درس مورد تدریس و علاقمندی به تدریس از مهم‌ترین اولویت‌های دانشجویان شرکت‌کننده در تحقیق بوده است. گاهی با وجود تسلط کامل علمی استاد بر موضوع تدریس، نداشتن مهارت‌های تدریس و فن بیان، انتقال مفاهیم و کیفیت یاددهی-یادگیری و در نتیجه ارزشیابی دانشجو از استاد را تحت تأثیر قرار می‌دهد (۱۹).

در مطالعه دیگری که توسط جهان و همکاران انجام شد، تسلط علمی استاد بر درس را به عنوان مهم‌ترین ویژگی استاد خوب گزارش نمودند (۲۰). نتایج مطالعه و کیلی نشان داد که، تسلط و تجربه علمی استاد از مهم‌ترین خصوصیت یک استاد خوب محسوب شد (۲۱). تجربه و تسلط علمی استاد مطمئناً یکی از برجسته‌ترین ویژگی‌های هر مدرسی محسوب می‌شود و یکی از عواملی که به معلم در ارایه مطالب درسی کمک

چگونه آموختن را به فراگیران بیاموزند. آن‌ها را از طریق کار گروهی و مشارکتی، پرسشگری و حل مسأله درگیر توسعه و انجام کارهای گروهی و مشارکتی و فعالیت‌های یادگیری کنند و از اتلاف بیهوده وقتی که باید صرف یاددهی و یادگیری گردد پیشگیری شود (۲۸).

ایجاد فرصت‌های مساوی جهت بهره‌گیری کلیه فراگیران از مباحث و موضوعات و فعالیت‌های کلاسی از موارد دیگری می‌باشد، که در حیطه عاطفی مهم‌ترین نقش را در افزایش انگیزه دانشجویان دارد. نتایج مطالعه Glasser نشان داد که ایجاد فرصت یادگیری به همه دانشجویان و تشویق آنان به مشارکت در یادگیری و استفاده از روش دانشجو محورانه موجب ارتقای کیفیت کلاس درس مدرسان می‌شود (۲۸).

آشنایی با دیدگاه دانشجویان به عنوان مشتریان اصلی در آموزش به ما کمک خواهد نمود تا ویژگی‌های یک استاد خوب از دریچه چشم آنان دیده شود و با ارایه برنامه مناسب در تنظیم فعالیت‌های تدریس و ارزیابی، تصمیمی آگاهانه گرفته شود.

مهم‌ترین محدودیت مطالعه حاضر با توجه به این که مطالعه کیفی می‌باشد، تعمیم‌پذیری نتایج است، بنابراین انجام مطالعه‌ای با حجم نمونه بالا و مقایسه نتایج با نتایج این مطالعه پیشنهاد می‌گردد.

نتیجه‌گیری

با توجه به نتایج پژوهش حاضر و وجود عواملی در آموزش مؤثر با توجه به نظرات دانشجویان، و با در نظر گرفتن این موضوع که کسب تجارب مثبت در کلاس‌های تئوری سرآغازی جهت ورود به محیط‌های بالینی و ارایه مراقبت با کیفیت بالا می‌باشد، بنابراین می‌توان با به‌کارگیری اساتید با تجربه و فراهم ساختن محیط آموزشی مناسب، جهت یادگیری مؤثر دانشجویان و آمادگی آنان جهت ارایه این دانش در مراقبت از بیمار کمک نمود.

تشکر و قدردانی

پژوهشگران برخورد لازم می‌دانند از معاونت محترم پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان که منابع مالی این طرح به شماره ۲۹۳۱۵۹ را تأمین کردند، تشکر و قدردانی نمایند.

استاد و دانشجو در کلاس درس را به عنوان یکی از شاخص‌های مهم تدریس مؤثر کلاسی ذکر کردند (۲۶). برقراری ارتباط مدرس با فراگیران در حین تدریس نه تنها به یادگیری مؤثر می‌انجامد، بلکه انگیزه آنان را جهت افزایش فعالیت‌های کلاسی افزایش می‌دهد. طبق گفته‌های مشارکت‌کنندگان خشک بودن جو کلاس و عدم برقراری ارتباط استاد با دانشجو به دلزدگی و کاهش انگیزه جهت یادگیری مطالب می‌انجامد. از آن جا که استاد با روح و روان و احساسات فراگیران سروکار دارد، چنانچه به درستی عمل نکند، زبان‌های جبران‌ناپذیری بر جای خواهد گذاشت. اگر استاد در این رسالتی که دارد، قادر به برقراری ارتباطی سالم نباشد، موفق به تأثیرگذاری بر فراگیران و ایجاد تغییر و تحول نخواهد بود (۲۰).

خلاقیت از موارد مهم دیگری بود که در این پژوهش به آن اشاره شد. استفاده از شیوه‌های متنوع تدریس، فعال بودن دانشجویان و به طور کلی خلاقیت در ارایه مباحث از مواردی می‌باشند که به چشم می‌خورد. نتایج مطالعه‌ای نشان داد که ارایه مطالب با تلفیقی از سخنرانی، نمایش پاورپوینت و اجرای سناریوهای از قبل طراحی شده، دانش و خوداتکایی فراگیران پس از اجرای برنامه را افزایش داده است (۲۷).

درگیر نمودن فراگیران در یادگیری اهمیت بالایی دارد. بهترین محیط برای رشد و پرورش فراگیران کلاس درس است، و بهترین فردی که در این فرآیند نقش مؤثر دارد، مدرس است. مدرسان با درگیر نمودن فراگیران در فعالیت‌های یادگیری، چگونه آموختن را به فراگیران می‌آموزند و آن‌ها را از طریق کار گروهی، مشارکتی و حل مسأله درگیر موقعیت‌های یادگیری می‌کنند (۲۸).

مدیریت کلاس درس از موارد دیگر بود. مدیریت صحیح و متعادل بودن جو کلاس از مواردی بوده که مشارکت‌کنندگان به آن اذعان نمودند. درگیر نمودن فراگیران در یادگیری از اهمیت بالایی برخوردار است. افزایش توان تدریس یکی از معیارهای کارآمدی اساتید در مدیریت کلاس است. نقش مدرس، نقش پرچالشی است، که نیازمند تعهد مادام‌العمر به یادگیری است. مدرسان در فعالیت‌های آموزشی باید با توجه به پیشرفت علوم و فنون به این باور برسند که وظیفه آن‌ها در فرایند آموزش، تنها انتقال واقعیت‌های علمی نیست، بلکه آن‌ها باید با مدیریت صحیح کلاسی موقعیت مطلوب یادگیری را فراهم کنند، و

منابع

- 1 - Oji A, Marzooghi R. investigation of the relationship with their academic achievements in Shiraz non-profit higher education institution. J research in curriculum planning. 2013; 10(11): 56-71. (Persian)
- 2 - Groff J mouza. A framework for addressing challenges to classroom technology use. AACE journal. 2008; 16(1): 21-46.
- 3 - Kebriae A, Rodbary M, Rakhshani M, Mir Lotfi PR. Evaluation of students about quality educational services to them in Zahedan University of medical sciences. Tabib Shargh. 2005; 2(7): 139-46. (Persian)
- 4 - Hemmati Maslampak M, Habibzadeh H. Exploration of students' perceptions of issues in nursing theoretical courses: a qualitative research. Journal of nursing education. 2013; 1(2): 9-20. (Persian)
- 5 - Rahimi A, Ahmady F. The obstacles and improving strategies of clinical education from the viewpoints of clinical instructors in Tehran's Nursing Schools. IJME. 2005; 5(2): 73-9. (Persian)
- 6 - Pollard C, Ellis L, Stringer E, Cockayne D. Clinical education: A review of the literature. Nurse Education in Practice. 2007; 7: 315-322.
- 7 - Fasihi Harandi T, Azizzadeh Forozi M, Mohammad Alizadeh S, Ghazanfari Moghaddam Z. Effective Factors on Theoretical Class Attendance according to Nursing and Midwifery Students' Point of View, Kerman Razi School of Nursing and Midwifery. SDME. 2008; 4 (2): 100-107. (Persian)
- 8 - Lameaei A. Clinical education ahead of current event. J Urumia Med. 2006; 17(1): 54-9. (Persian)
- 9 - Mojalli M, Mahram B. Assessment of students' achievement to the goals of the fundamental of nursing course. Journal of nursing education. 2013; 1(2): 9-20. (Persian)
- 10 - Valizadeh S, Abedi HA, Zamanzadeh V, Fathiazar E. Challenges of Nursing Students during Their Study: A Qualitative Study. Iranian Journal of Medical Education. 2008; 7(2): 397-406. (Persian)
- 11 - Kazu IY, Kazu H, Ozdemir O. The effects of mastery learning model on the success of the students who attended: Usage of basic information technologies course. Educational Technology and Society. 2005; 8(4): 233-43.
- 12 - Tang FI, Chou SM, Chiang H. Students' Perceptions of Effective and Ineffective Clinical Instructors. J Nurs Educ. 2005; 44(4): 187-192.
- 13 - Lindop E. Factors associated with student and pupil nurse wastage. J Advan Nurs. 1987; 12(6): 751-6.
- 14 - Zareeyan A, Delaram M. The situation of clinical education from the student's viewpoints in nursing & midwifery School of Shahrekord University of medical sciences. The Iranian journal of education in medical sciences. 2006; 6(2): 134-139. (Persian)

- 15 - Corbin J, Strauss AL. Basic of Qualitative Research. 3rd ed. Los Angeles: SAGE, 2008.
- 16 - Houser J. Nursing research, reading, using, and creating evidence. 2nd ed. Sudbury, MA: Jones and Bartlett Learning; 2008.
- 17 - Burns N, Grove SK. Understanding nursing research: building an evidence-based practice. Philadelphia, PA: Elsevier/Saunders; 2010.
- 18 - Wojnar D.M, Swanson K, M. Phenomenology: An Exploration. Journal of Holistic Nursing. 2007; 25(3): 172-180.
- 19 - Siamian H, Bala Ghafari A, Aligolbandi K, Seyyede Fereshteh Reza Nezhad S, Sharifi Nick M, Shahrabi A. Characteristics of a Good University Lecturer According to Students. J Mazandaran Univ Med Sci. 2013; 22 (96):106-113. (Persian)
- 20 - Jahan F, Sadaf S, Kalia S, Khan A, Hama HB. Attributes of an effective clinical teacher: A survey of students' and teachers' perceptions. J Coll Physicians Surge Pak. 2008; 18(6): 357-361.
- 21 - Vakili M, Nourian A, Mousavi Nasab S. Characteristics of a Good Teacher from the Point of View of Student and Teaching Staff in Zanjan University of Medical Sciences – 2004. J Med Edu Dev. 2009; 1 (1): 17-28. (Persian)
- 22 - Ghorbani R, Haji Aghajani S, Heidarifar M, Andade F, Shams-Abadi M. Viewpoints of nursing and para-medical students about the features of a good university lecturer. Journal of Semnan University of Medical Sciences. 2009; 10:77-84. (Persian)
- 23 - Rowcliffe S. Using PowerPoint effectively in science education: lessons from research and guidance for the classroom. School Science Review. 2003; 84(309): 69-75.
- 24 - Adib Hajbagheri M. Nursing and Midwifery Students' Experiences in Efficiency of PowerPoint in Teaching. Iranian Journal of Medical Education. 2010; 10 (2):111-123. (Persian)
- 25 - Hokmabadi R, Fallah H. Ideal University Teachers According to Students' Views. Journal of medical education development. 2013; 6(10): 22-29. (Persian)
- 26 - Schonwetter DJ, Lavigne S, Mazurat R, Nazarko O. Students' perceptions of effective classroom and clinical teaching in dental and dental hygiene education. Journal of Dental Education. 2006; 70(6): 624-635.
- 27 - Brautigam RT, Schott E, Burns KJ. A simulation education course for the initial management of blunt trauma. Conn Med. 2009; 73(5): 267-71.
- 28 - Glasser William. Enhancing in struction, teaching in the quality classroom. journal of effective teaching. 2003; 5(1): 66-75.